

Міжрегіональна академія управління персоналом

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА

дисципліни

«СОЦІОЛОГІЯ ЗНАННЯ»

(для бакалаврів)

Київ – 2015

Підготовлено доцентом кафедри соціології та соціальної роботи

Бандаренко Н.О.

Затверджено на засіданні кафедри соціології та соціальної роботи

(Протокол № 1 від 27.08.2015 року)

Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом

Бандаренко Н.О. Навчальна програма дисципліни “Соціологія знання” (для бакалаврів). – К.: МАУП, 2015. – 17 с.

Навчальна програма дисципліни «Соціологія знання» (для бакалаврів) містить пояснювальну записку, тематичний план, зміст дисципліни “Соціологія знання”, теми контрольних робіт, питання для самоконтролю, список літератури.

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Завданням даного курсу є ознайомлення студентів з одним з найважливіших напрямів сучасної соціологічної теорії – соціології знання. Тематика даного курсу, розроблена в ХХ ст. М. Шелером, К. Мангеймом, А. Шюцем, П. Бергером, Т. Лукманом та інш., вимагає активного залучення теоретичного інструментарію, накопиченого в межах інших наукових дисциплін та філософського знання. Отже при розгляді теми було використано міждисциплінарний підхід.

У курсі дається коротка характеристика історії становлення та розвитку соціології знання, специфіки та складності предмету її вивчення, визначаються основні поняття соціології знання, функції знання, взаємовплив процесу розвитку знання та соціокультурних процесів, розглядається проблеми виробництва та відновлення знання, соціальні умови виробництва знання, роль повсякденності у формуванні соціального запасу знання та наукового знання.

Метою курсу разом з формування теоретичних уявлень з поставленої проблеми є розширення дисциплінарних кордонів у визначенні феномену знання.

Завданням дисципліни є вивчення основних етапів становлення соціології знання, теоретичних концепцій та підходів, що склалися протягом ХХ – на початку ХХІ ст., сучасних проблем з якими стикається соціологія знання.

Після опанування курсу студенти повинні *знати*:

- теоретичні основи формування і розвитку основних концепцій соціології знання;
- основні підходи до визначення ролі соціального контексту у формуванні знань, ідей, наукових теорій, парадигм, світоглядних концепцій;

вміти:

- оперувати основними поняттями соціології знання;
- аналізувати, узагальнювати, робити порівняльну характеристику ідей різних дисциплін та концептуальних підходів до проблеми знання;
- вміти працювати з бібліографією та першоджерелами курсу;
- вміти використовувати набуті знання з курсу при вивченні інших соціологічних дисциплін;
- вміти застосовувати отримані знання при вирішенні професійних завдань, при розробці соціальних та наукових проектів, організацій міжлюдських відносин;
- вміти науково аналізувати соціально-значущі проблеми і процеси, факти і явища суспільного життя, процеси конструювання соціальної реальності через призму становлення та використання знань, ідей, здорового глузду, світоглядних позицій, міфологічного знання тощо.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

дисципліни

“ Соціологія знання ”

	Назва теми
	Змістовий модуль I. Становлення та розвиток соціології знання.
1	Вступ. Предмет соціології знання
2	Теоретичні витоки та передумови соціології знання.
3	Класичні ідеї соціології знання.
4	Вихід соціології знання на метеоретичний рівень.
	Змістовий модуль II. Функціонування знання у суспільстві.
5	Наукове знання та соціологія науки.
6	Роль знання в конструюванні реальності.
7	Знання та суспільство.

Разом годин: 90

Зміст
дисципліни «Соціологія знання» за модулями

Змістовий модуль I. Становлення та розвиток соціології знання.

Тема 1. Вступ. Предмет соціології знання.

Під час вивчення даної теми необхідно звернути увагу на наступні моменти: предмет соціології знання та відмінність соціології знання від гносеології та епістемології. Методологічні, теоретичні та емпіричні підходи до аналізу знання в соціології. Проблеми соціології знання за Р. Мертоном: 1) виявлення елементів і структур «екзистенціального базису» знання: соціальні позиції суб'єктів, соціальні і класові інтереси, цінності, організації, структури; 2) типи духовних продуктів, що підлягають соціальному аналізу: ідеології, системи вірування і т. інш.; 3) аналіз характеру зумовленості духовних продуктів (причинні, функціональні, відображальні); 4) аналіз умов відповідності знань та соціальних фактів.

Також треба дослідити мислення у всій якісній специфіки його історичного становлення; концептуалізації когнітивних систем у конкретних соціокультурних контекстах і сферах пізнавальної діяльності суспільства; парадигматичних, синтагматичних та прагматичних підстав самої соціології та її місця, можливостей і обмежень в соціогуманітарному знанні. Відділення від соціології знання соціології науки, теорії ідеології, соціології релігії, соціології культури, соціології соціології. Відмінність соціології знання від соціології науки.

Література

Основна: 3-5, 24-28, 32, 35

Додаткова: 65

Тема 2. Теоретичні витоки та передумови соціології знання.

Під час вивчення даної теми студент має звернути увагу на дві інтенції формування соціології знання: соціологічна (від Е. Дюркгейма, К. Маркса, М. Вебера, П. Сорокіна, Р. Мертона) та філософська (М. Шелер, Д. Лукач та неомарксизм, проект соціологізації проблематики мислення К. Мегрелідзе).

Також треба збагнути утвердження історичної постановки питання про природу мислення, знання і пізнання в марксизмі і неомарксизмі (Д. Лукач і А. Грамші). Залежність суспільної свідомості та її форм від структур суспільного буття. Д. Лукач: аналіз природи антиномічності свідомості та пов'язаної з нею фетишизації. А. Грамші: роль інтелектуалів в соціокультурному житті. Ідея практичного використання знання як засобу перетворення соціального світу. Критика марксизму та історизму К. Поппером.

Осмыслити роль в становленні соціології знання фрейдизму та психоаналітичної традиції. Критикувати принципів психофізичного паралелізму та «економії мислення» Е. Маха та його послідовників в символічному інтераціоналізмі (символічна природа соціальної реальності,

пізнання як створення світу, прийняття ролі «узагальненого іншого», концепція визначення ситуації самим діячем та інш.

Розглянути соціологічну традицію: вплив структурно-функціоналістського аналізу в соціології. Е. Дюркгейм: зв'язок свідомості в кожний історичний період з соціальною структурою та стратегією соціальної взаємодії сформованими поділом праці; ідея залежності категорій мислення (час, простір, число, причина і т.інш.) від безпосередніх умов існування (М. Мосс, Л. Леві-Брюль, М. Хальбвакс, К. Леві-Стросс); ідея принципного розрізнення колективної та індивідуальної свідомості, вчення про «колективні уявлення» які виражають ті або інші стани соціальності. «Давня громадянська спільнота» Фюстеля де Куланжа як соціологія Чотири історичні передумови виникнення соціології знання за К. Мангеймом: 1) само-релятивізація мислення та знання; 2) виникнення нової форми релятивізації, що привнесена світоглядними змінами (Мангейм: «викриваючим» зворотом в думці); 3) поява нової системи відносин, соціальної сфери, по відношенню до якої мислення може розглядатися як залежне; 4) прагнення зробити релятивізацію загальною, розглядати не лише певну думку або ідею, а цілу систему мислення в співвідношенні з соціальною реальністю, що стоїть за нею.

Література

Основна: 1-5, 7, 8, 11, 12, 14, 15, 19-21, 23-32, 34, 37, 40, 44-46, 51, 52, 55

Додаткова: 60-66.

Тема 3. Класичні ідеї соціології знання.

Під час вивчення даної теми студент має звернутися до робіт Макса Шелера, оскільки він ввів термін «соціологія знання» (1920 р.). Студент повинен вивчити три основні форми знання та їх джерела в духовноемоціональній сфері: 1) знання заради панування, або діяльнісне знання позитивних наук; 2) знання заради освіти, або освітнє знання філософії; 3) знання заради спасіння, або релігійне знання. Кожна з цих форм знання має свою специфічну мотивацію (оволодіння і керування – подив – порятунок), пізнавальні акти (спостереження, експеримент, індукція, дедукція тощо – споглядання, пізнання сутності шляхом роздумів і т.інш. – віра, надія, любов, страх тощо), цілі пізнання (картина світу, в яку входять тільки явища, якими можна управляти, – формування особистості – порятунок особи і громади через Бога), зразкові типи особистостей (дослідник – мудрець – святий), форми соціального групоформування для придбання, збереження і передачі знання (інтернаціонально орієнтована дослідна лабораторія або інститут – локальна чи національна філософська школа – глобально орієнтована церква, секта і т.інш.), а також форми історичного руху (прогрес, кумулятивний розвиток – вдосконалення через трансформацію – реформаціям через «повернення до витоків», «відновлення втраченого»).

Три аксіоми соціології знання: 1) апріорне знання кожної конкретної людини як члена будь-якої соціальної спільності, тобто знання, що передуює всім етапам розвитку його самосвідомості та ціннісної свідомості; 2) способи емпіричної участі людини в співпереживанні з оточуючими її людьми, а разом з ними і первинні способи передачі знання, розрізняються залежно від сутнісної

структури тієї соціальної групи, до якої ця людина належить (М. Шелер виділяє такі способи, як «ідентифікація», «співпереживання на основі несвідомого зараження», «наслідування», «розуміння», «висновок за аналогією»); 3) існує «закон порядку» у виникненні нашого знання про реальність і в наповненні знаннями «предметних сфер», константних для всякої людської свідомості. М. Шелер виділяє п'ять «предметних сфер», первинних по відношенню до п'яти своїх корелятів. Так, «зовнішній світ» первинний стосовно «внутрішнього світу»; «світ живої природи» – по відношенню до «світу мертвої природи» і т. інш.

Виділення К. Мангеймом двох основних напрямків в соціології знання: гносеологічного та історико-соціологічного. Визначення ролі соціології знання через відкриття різноманіття у відносинах між буттям і значимістю конкретизації, розширення та поглиблення теорії пізнання. Залежність змісту знання і «моделі мислення» від «очікувань та інтересів» соціальної групи і «історичної епохи». Обґрунтування відносності знання: соціальне життя є матеріалом для реалізації думок та ідей; соціальне життя визначає зміст, форму і структуру інтелектуальних побудов.

Проблема істини в концептуальних побудовах К. Мангейма, її співвідношення з соціально-історичним та екзистенціальним буттям. Партикуляризація знання – частковість і відносність, доступність того, що вимірюється за допомогою вивчення категоріального апарату, смислових значень. Домінуюча модель мислення, шаблі абстракцій.

Література

Основна: 24-28, 51, 52

Додаткова: 66

Тема 4. Вихід соціології знання на метеоретичний рівень.

Вивчаючи дану тему, необхідно осмислити проблематизацію статусу соціології знання внаслідок виділення з неї в 1930-40 рр. соціології науки, соціології релігії, соціології культури та інш. дисциплін. Критика ідеї соціальної детермінації знання.

Розвиток соціології знання в межах структурного функціоналізму. Концепція П. Сорокіна: визначення культури і соціальності як таких, що базуються на глибинних світоглядних установах щодо природи реальності, характеру основоположних потреб і прийнятних способів їх задоволення. Т. Парсонса: концепція інституціоналізованих (легітимізованих, санкціонованих, прийнятих в якості норми) цінностей сумісних з науковим знанням в межах «ціннісно-наукової діяльності» та неінституціоналізованих цінностей, які формують «ідеології» (системи спотвореного та необ'єктивного знання). Р. Мертон: аксіологічні проблеми науки.

Р. Старк про взаємну детермінацію соціальних умов та «ідей». Визначення завдань соціології знання: 1) встановлення відносини між матеріалом пізнання («речі в собі»), об'єктами пізнання (феномени), аксіологічними шаром мислення (соціальне а ргіогі), фізичним апаратом сприйняття (чуттєве пізнання), категоріальним шаром мислення (логічне а ргіогі); 2) забезпечення узгодження плюралізму можливих у даній аксіологічного системі істин. Спроба

структурно-функціонального напрямку в соціології вивести знання на рівень мікросоціології (Ф.В. Знанецький, Д. Сільвермен).

Дисциплінарна криза соціології знання. Критика ідей соціологізму та структурного функціоналізму. Роботи Ч.Р. Міллса «Соціологічна уява» (1959) і А. Гоулднера «Наступаюча криза західної соціології» (1970). Розмивання міждисциплінарних кордонів соціології та наукової дисциплінарності.

«Постсоціальні» дослідження науки (Е. Пікеринг, К. Кнорр-Цетіна, Б. Латур, Л. Лаудан, У. Ньютон-Сміт).

Повернення цікавості до соціології знання в 1970-80 рр. в зв'язку з 1) виникнення ряду історично та соціологічно орієнтованих концепцій в постпозитивістській філософії науки (Т. Кун, М. Полані, С. Тулмін, І. Лакатос, П. Фейєрабенд), що дозволили, уникаючи грубого соціологізму, представити зв'язок знання з соціокультурним контекстом; 2) відновленням проекту соціології знання в межах феноменологічної соціології.

Нова програм соціології знання П. Бергера та Т. Лукмана: повсякденне знання, заміна традиційної моделі «соціальної детермінації» концепцією «соціального конструювання реальності». Теза феноменологічної соціології про тотожність процесів пізнання і процесів творення світу. Цікавість до процесів, за допомогою яких будь-яка система «знання» стає соціально визнаною як «реальність». Концепт соціального запасу знання. Методики етнометодології для «провокування» світу повсякденності з метою виявлення «базових» змістів і форм повсякденних ідей та уявлень, які не схоплюються в «нормальному» перебігу життя. Когнитивна соціологія А. Сікурела.

Синтез герменевтичних, постструктуралістських ідей з культурологією в єдину галузь постнекласичних соціологічних аналізів, в постпозитивістські концепції.

Постпозитивістські ідеї та їх вплив на соціологію знання та оформлення в ній окремого напрямку соціології науки. Теза про логіко-семантичну несумірність теорій (семантична епістемологія К. Айдукевича, формальна семантика А. Тарського, програма «реїзму» Т. Котарбинського). Програма «лінгвістичного звороту» в філософії (Л. Вітгенштейн, теорія значення, логічна структура мови, мовні ігри, лінгвістичне співтовариство). Концепція «можливих світів» Я.Ю. Хінтікка. Критична програма К. Поппера. Ідея Т. Куна про консенсус наукового співтовариства відносно обраної парадигми, гіпотеза революційного розвитку знання. Концепція «особистісного» (неявного) знання М. Полані. «Екологія інтелекту» С. Тулміна. Ідея ядерного-периферійного структурування знання І. Лакатоса. «Методологічний анархізм» П. Фейєрабенда.

«Сильна програма» соціології знання Д. Блура. Автономізація соціології науки та «розуміючої» орієнтації в соціології знання. Представлення зв'язку знання с соціально-культурним контекстом в працях М. Малкея, Д. Блура, Б. Латура, С. Уолгара, представників Штарнбергської групи соціологів. Концепція фіналізації науки. Розвиток проблем соціології науки в працях Л. Флека, Б.М. Гассена.

Оформлення соціології знання як окремої галузі соціології знання (Р. Фрідріхс, 1970).

Зближення позицій інтерналізму та екстерналізму. Теза інтерналізму: розвиток знання відбувається за власними внутрішніми законами зміни знанневих систем або ідей (кумулятивно або через епістемологічні розриви (Г. Башляр, Т. Кун, М. Фуко, А. Койре)). Теза екстерналізму: на зміну системи знань впливають «зовнішні» по відношенню до знання фактори. Зняття крайнощів і зближення позицій інтерналізму й екстерналізму в полі культури. Концепція зміни «епістеми» М. Фуко. Зближення різних ліній всередині соціології знання. Нові перспективи для розвитку соціології знання в постнекласичний період внаслідок переінтерпретації ідей герменевтики.

Література

Основна: 1-5, 7, 8, 11, 12, 14, 15, 17, 19-21, 23-32, 34, 37, 40, 41, 44-46, 51, 52, 55

Додаткова: 60-66, 69, 71

Змістовий модуль II. Функціонування знання у суспільстві.

Тема 5. Наукове знання та соціологія науки.

Вивчаючи дану тему, студент має розмежувати науку та буденне знання. Виключне становище наукового знання. Р. Мертон: становлення поглядів і формування соціології науки. Емпіричні дослідження мертоновської школи.

Суперечки про наукове знання в контексті часу: К. Поппер, М. Полані, Т. Кун та ін. Критика мертоновської соціології науки. Основні напрямки соціології наукового знання.

Стиль мислення і наукові колективи. Ідеї Людвіка Флека. Організація співтовариства і уявлення про світ: неодюркгеймівські схеми Мері Дуглас. Наукова повсякденність і життєвий світ вченого (А. Шюц).

Соціальна організація наукового знання. Зловживання Т. Куном і парадигмами в соціології. Дисциплінарна організація знання: формування наукових дисциплін, когнітивна влада, символічні кордони та їх побудова.

Гендерні аспекти науки: феміністська критика науки, кар'єра та стратегії гендерної дискримінації, маскулінізм і наука в різні епохи і в різних дисциплінах.

Знання на ринку символічного капіталу (П. Бурд'є). Символічна економіка науки. Кредит довіри і динаміка науки (Б. Латур і С. Вулгар). Моральна економіка науки (Р. Коулер). Радикальна теорія соціології наукового знання: М. Каллон і Б. Латур.

Когнітивна соціологія науки (М. Малкой, К. Кнорр-Цетіна, Р. Уїтлі та інш.). Критика класичних моделей безсуб'єктивного та трансцендентально-суб'єктивного характеру наукового пізнання. Вплив реальних, емпіричних суб'єктів наукового пізнання (їх світогляду, психологічних особливостей та ресурсу знання), їх «соціального репертуару» (філософських принципів, ціннісних мотивацій, наукової традиції) на конструювання як самих об'єктів теорії, так способу їх теоретичного опису.

Наукові комунікації: вивчення мереж, міжнародне спілкування, вивчення повсякденності наукових комунікацій. Антропологія науки. Розширення меж наукової повсякденності та способи її соціологізації.

Проблеми та тенденції наукової політики початку XXI ст.

Література

Основна: 2-6, 9, 11-13, 18-20, 23, 32-36, 38, 42, 43, 46, 57

Додаткова: 58-65, 67-71

Тема 6. Роль знання в конструюванні реальності.

Розглядаючи дану тему, студенти мають вивчити функції знання. Знання як чинник соціальної стратифікації, структуроутворюючий фактор сучасного суспільства. Знання як особлива форма багатства, «символічного капіталу» і влади.

П. Сорокін про соціальну функцію знання як суб'єктивного чинника індивідуальної поведінки і як об'єктивного фактора, що дає можливість соціальним групам, організаціям, державам планувати пізнавальну і практичну діяльність. Роль знань у формуванні нової економічної системи (Е. Тоффлер, Д. Белл, М. Кастельс, В. Іноземцев та інш.).

Виявлення об'єктивної функції і сенсу знання для визначення стратегічної позиції при аналізі знання, тенденцій, перспектив – аж до подолання соціальних конфліктів за допомогою «критичної рефлексії».

Роль знань в конструюванні реальності. Свідомість як творчий момент людської життєдіяльності, як найважливіша детермінанта суспільних відносин. Дослідження структур повсякденного життя і властивих їй способів розуміння і комунікації. Побудова нових життєвих планів, проектів і перспектив. Система соціалізації знання, концепція типізації реальності (А. Шютц). Знання як засада для здійснення дії і взаємодії людей один з одним у повсякденному житті. Конструювання соціальної реальності. Повсякденність, реальність *par excellence*. Інші області «кінцевих значень», актуалізація дій в яких відбувається за тими ж принципами, але на засаді іншого запасу знань, типізації та ідеалізації.

Різниця пізнавальних системи, пов'язаних з різними типами мислення і з різними особливостями соціо-культурної детермінації: основні відмінності між культурами пов'язані з тим, про що думають люди, а не з тим, як оформлюється цей розумовий процес. Критерії істинності, логічної несуперечності, увага до чуттєвого, нерационального боку людського сприйняття світу в релігії, мистецтві, в моралі, міфології. Властивості того чи іншого знання, властивості суб'єкта, що пізнає і практичних контекстів його діяльності, спілкування, реального світу. Знання і віра, розуміння, міфологія, технічне знання, неявне, буденне знання, моральне, естетичне і т. інш.

Класифікація знань. Філософська традиція: за видами пізнання (пізнання в поняттях, чуттєве сприйняття предметів навколишнього світу, прояв волі і бажань, як джерела людських вчинків (Платон)), за способами мислення (пам'ять, уява, розсудок (Аристотель)). Ототожнення знання і науки,

класифікація наук (XVII — XVIII ст.). Усвідомлення відмінності між природничими та соціогуманітарними науками (В. Дільтей, Г. Риккерт).

Соціологічний підхід до класифікації знань. Намагання урівняти в правах різні типи знання: вчення К. Маркса про форми суспільної свідомості, визначення релігії як форми знання (Е. Дюркгейм), порівняння природничих наук з іншими формами знання (Д. Лукач), 3 типи знання М. Шелера (релігія, метафізика, позитивна наука); виокремлення ідеології як самостійного типу знання (К. Мангейм); аналіз повсякденного знання (А. Шюц та послідовники).

Література

Основна: 1-5, 12, 13, 17, 20, 22, 33, 36, 37, 40, 43, 44, 51-57

Додаткова: 60, 69.

Тема 7. Знання та суспільство

Розглядаючи дану тему, студенти мають осмислити знання як один з аспектів «колективних уявлень», породжуваних формою самого суспільства (Е. Дюркгейма). Необхідність дослідження процесів формування початкових систем колективних уявлень під впливом «соціальних фактів», які існують незалежно від індивідів і мають примусовий характер.

Формування ідеалу відкритого знання. Просвітництво як ідеал. Від концепції відкритого знання до професіоналізації. Розвиток університетів. Церков та невігластво. Невігластво та соціальні прошарки. Свідоме невігластво (А. Штейнзальц, А. Функенштейн).

Проект соціального розвитку ідей К. Мегрелідзе: виникнення ідей, соціогенез ідей, процес суспільного оберту ідей, соціальне здійснення ідей, перевірка ідей в процесі їх реалізації.

Диференціація існуючих систем знання в залежності від ступеня розвитку суспільства, від панівних мотивів людської діяльності. Реіфікації як наслідок трансформації соціальних відносин. Невідповідність розвитку знань соціальним змінам: знання можуть знаходитись в опозиції, бути випереджаючими, певні наукові та світоглядні течії можуть виникати та раптово зникати, стояти осторонь від розвитку суспільства і знання в цілому.

Знання і влада. Два способи реалізації «влади» за М. Фуко: «влада як придушення» і «влада як закон». «Влада як придушення» – боротьба двох незалежних суб'єктів, кожен з яких має можливість перемогти. «Влада як закон» як спонукання до конформізму. Єдність влади і знання. Історичне різноманіття форм підпорядкування. «Археологія знання»: вивчення історії ідей, наук, ментальностей, взаємодії між мовленнєвими практиками та позамовними «структурами повсякденності» – економічними, соціальними, політичними тощо.

Знання та ідеологія. Знання і віра. Знання і мудрість. Знання, розуміння, вміння. Знання в умовах інформаційного суспільства.

Література

Основна: 3-5, 7, 10, 12-17, 21, 22, 24, 29, 39, 43, 45-50, 52, 53, 56, 57

Додаткова: 65,68

ТЕМИ КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ

1. В чому полягає причини проблематизації статусу соціології знання в 1930-40 рр.?
2. Яким чином соціологія знання розвивалась в межах структурного функціоналізму?
3. Як визначав завдання соціології знання Р. Старк?
4. Як реалізовувались ідеї соціології знання на рівні мікро аналізу (Ф.В. Знанецький, Д. Сільвермен)?
5. Причини дисциплінарної кризи соціології знання?
6. «Постсоціальні» дослідження науки (Е. Пікеринг, К. Кнорр-Цетіна, Б. Латур, Л. Лаудан, У. Ньютон-Сміт).
7. Повсякденне знання та конструювання соціальної реальності (П. Бергер, Т. Лукман).
8. Концепт соціального запасу знання.
9. Методики етнометодології у вивченні структур повсякденного знання (Г. Гарфінкель).
10. Когнитивна соціологія А. Сікурела.
11. Як вплинули постпозитивістські ідеї на соціологію знання?
12. Визначте основні ідеї «сильної програми» соціології знання.
13. Соціологія соціології як окрема галузь соціології знання.
14. Концепція зміни «епістеми» М. Фуко.
15. Нові перспективи для розвитку соціології знання в постнекласичний період.
16. Спроби інтеграції в соціологію знання ідей теорії комунікативної дії, теорії поля, теорії референцій.
17. Що є предметом соціології знання?
18. В чому полягає відмінність соціології знання від гносеології та епістемології?
19. Яке коло проблем соціології знання визначено в концепції Р. Мертона?
20. Як обґрунтовує історичний характер знання К. Мангейм?
21. Як визначає предмет соціології знання П. Бурд'є?
22. Чим відрізняються соціологія знання та соціологія науки?
23. Визначте місце соціології знання серед гуманітарних дисциплін.
24. Які завдання постають перед соціологією знання на початку XXI ст.?
25. Як вплинув на формування соціології знання розвиток філософських концепцій?
26. Що означає конструювання об'єкта пізнання за І. Кантом?
27. Як визначали відмінність природничих та соціальних наук неокантіанці?
28. Які ідеї філософії життя вплинули на предметне поле соціології знання?
29. Які ракурси знання досліджуються в межах феноменологічної традиції?
30. Що є предметом і основним проблемними полем соціології знання в межах структурного функціоналізму?

Питання для самоконтролю.

1. Предмет соціології знання.
2. Специфіка предмету соціології знання. Відмінність соціології знання від гносеології та епістемології.
3. Коло проблем соціології знання в концепції Р. Мертона.
4. Обґрунтування історичного характеру знання в концепції К. Мангейма.
5. Визначення предмета соціології знання П. Бурд'є.
6. Відмінність соціології знання від соціології науки.
7. Місце соціології знання серед гуманітарних дисциплін.
8. Завдання та актуальні питання соціології знання на початку ХХІ ст.
9. Екзистенціальна обумовленість знання.
10. Історико-соціальна обумовленість знання.
11. Вплив на формування соціології знання філософських концепцій?
12. Конструювання об'єкта пізнання в концепції І. Канта.
13. Соціологія знання М. Шелера та її вплив на сучасну соціологію знання та культури.
14. Розмежування соціології знання та соціології науки.
15. Сильна програма соціології знання.
16. Критична традиція в соціології знання.
17. Проблемні питання соціології знання поставлені в символічному інтеракціонізмі.
18. Феноменологічна традиція в соціології знання.
19. Розвиток соціології знання в межах структурного функціоналізму.
20. Два напрямки соціології знання в концепції К. Мангейма
21. Дисциплінарна криза соціології знання. Шляхи її подолання.
22. Роль знань в конструюванні соціальної реальності.
23. Підвищення позанаукових «форм суспільної свідомості» до статусу знання в концепціях М. Шелера, А. Шюца, П. Бергера, Т. Лукмана.
24. Соціальні характеристики наукової професії.
25. Дослідження наукових колективів. Типи комунікації в ході дослідницької взаємодії.
26. Проблеми та тенденції наукової політики початку ХХІ ст.
27. Знання та влада. Археологія знання М. Фуко
28. Знання як основний ресурс в сучасному суспільстві.
29. Ідеал відкритого знання та його соціальні наслідки.
30. Передумовами виникнення соціології знання за К. Мангеймом.
31. Основні форми знання за М. Шелером.
32. Види співвідношення знання і суспільства в концепції М. Шелера.
33. Аксиоми соціології знання за М. Шелером.
34. Проблема істини в концептуальних побудовах К. Мангейма.
35. К. Мангейм: «домінуюча модель мислення».
36. Причини проблематизації статусу соціології знання в 1930-40 рр.
37. Розвиток проблем соціології знання в працях Р. Старка.
38. Розвиток ідей соціології знання на рівні мікроаналізу (Ф.В. Знанецький, Д. Сільвермен).
39. Причини дисциплінарної кризи соціології знання.

40. «Постсоціальні» дослідження науки (Е. Пікеринг, К. Кнорр-Цетіна, Б. Латур, Л. Лаудан, У. Ньютон-Сміт).
41. Повернення цікавості до соціології знання в 1970-80 рр.
42. Соціологічно орієнтовані концепції в постпозитивістській філософії науки (Т. Кун, С. Тулмін, І. Лакатос)
43. Соціологічно орієнтовані концепції в постпозитивістській філософії науки (М. Полані)
44. Соціологічно орієнтовані концепції в постпозитивістській філософії науки. Методологічний анархізм П. Фейєрабенда.
45. Повсякденне знання та конструювання соціальної реальності (П. Бергер, Т. Лукман).
46. Концепт соціального запасу знання.
47. Методики етнометодології у вивченні структур повсякденного знання (Г. Гарфінкель).
48. Когнітивна соціологія А. Сікурела.
49. Вплив постпозитивістських ідей на соціологію знання.
50. Основні ідеї «сильної програми» соціології знання.
51. Соціологія соціології як окрема галузь соціології знання.
52. Концепція зміни «епістеми» М. Фуко.
53. Нові перспективи для розвитку соціології знання в постнекласичний період.
54. Спроби інтеграції в соціологію знання ідей теорії комунікативної дії, теорії поля, теорії референцій.
55. Специфічні характеристики наукового знання.
56. Критика мертоновської соціології науки.
57. Концепція еволюції наукового знання К. Поппера.
58. Концепція неявного знання М. Полані.
59. Модель розвитку знання як зміна парадигм Т. Кун.
60. Вивчення наукового мислення та наукових колективів Л. Флеком.
61. Організація співтовариства і уявлення про світ (Мері Дуглас).
62. Гендерні аспекти науки.
63. Знання на ринку символічного капіталу (П. Бурд'є).
64. Когнітивна соціологія науки.
65. Антропологія науки.
66. Розширення меж наукової повсякденності та способи її соціологізації.
67. Проблеми та тенденції наукової політики початку ХХІ ст.
68. Проблема демаркації різних типів знання.
69. Типизація галузей знання за предметом вивчення.
70. Типизація галузей знання за методами дослідження.
71. Типизація галузей знання за функціями, що вони виконують в суспільстві,
72. Типизація галузей знання за їх дискурсивними практиками.
73. Основні функції знання в суспільстві.
74. Знання як засада для здійснення дії і взаємодії людей один з одним у повсякденному житті.
75. Області «кінцевих значень» (А. Шюц).
76. Підходи до класифікації знань.

77. Конвенціональна концепція істини. Її роль в розвитку соціології знання.
78. Втрата природничими науками у другій половині ХХ ст. особливого епістемологічного статусу. Причини та наслідки.
79. Підвищення позанаукових «форм суспільної свідомості» до статусу знання в концепціях М. Шелера, А. Шюца, П. Бергера, Т. Лукмана.
80. Соціальна та когнітивна сторони знання.
81. Концепція відповідності когнітивних змін соціальним.
82. Ідеал відкритого знання та його соціальні наслідки.
83. Проект соціального розвитку ідей К. Мегрелідзе.
84. Єдність знання та влади в концепції М. Фуко.
85. Знання в умовах інформаційного суспільства.
86. Знання як провідний ресурс сучасного суспільства.
87. Мікро- та мікросоціальні чинники наукової діяльності.
88. Функції протиставлення знання-невігластва в маніпуляції масовою свідомістю.
89. Знання та ідеологія.
90. Знання і віра

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Основна література:

1. Бергер Б., Лукман Т. Социальное конструирование реальности. - М., 2001.
2. Блур, Д. (1991) Сильная программа в социологии знания // Логос. - № 5-6 (35). - 2002.
3. Бурдьё П. За рационалистический рационализм // S./L. Альманах Российско-французского центра социологических исследований. – М., 1996.
4. Бурдьё П. Начала – М., 1994.
5. Бурдьё П. Практический смысл. – Спб., М., 2001.
6. Вахштайна В. Конец социологизма: перспективы социологии науки. // Полит.ру – 20 октября 2011. // http://www.polit.ru/article/2009/08/06/videon_vahshtain/
7. Вебер М. «Объективность» познания в области социальных наук и социальной политики // Культурология ХХ век. – М., 1995.
8. Вебер М. Наука как профессия и призвание. // Вебер М. Избранные произведения. – М.: Прогресс, 1990.
9. Вендико И., Кондов Д., Журавлев О., Савельева Н., Спор о социологизме // Полит.ру – 20 октября 2011. // <http://www.polit.ru/article/2010/03/29/sociologizm/>
10. Гидденс Э. Устроение общества. Очерк теории структуризации / Пер. с англ. И. Тюриной. – М., Академический проект, 2003.
11. Гилберт Д., Малкей М. Открывая ящик Пандоры: социологический анализ высказывания ученых. – М.: Прогресс, 1987.
12. Дейк Т. А. ван. Эпизодические модели в обработке дискурса // Язык. Познание. Коммуникация / Под ред. В.И Герасимова. Благовещенск, БГК им. И.А. Бодуэна де Куртенэ, 2000.
13. Дуглас М. Чистота и опасность: Анализ представлений об осквернении и табу / Пер. с англ. Р. Громовой под редакцией С. Баньковской; вст. ст. и комм. С. Баньковской. — М.: КАНОН-пресс-Ц, Кучково поле. М., 2000. // http://www.gumer.info/bogoslov_Buks/Life_church/Duglas_index.php
14. Дюркгейм Э. Элементарные формы религиозной жизни. // Мистика. Религия. Наука. Классики мирового религиоведения. Антология. / Пер. с англ., нем., фр. Сост. и общ. ред. А. Н. Красникова. – М.: Канон+, 1998.
15. Дюркгейм Э. Метод социологии // О разделении общественного труда. – М., 1991.
16. Кастельс М. Информированная эпоха. Экономика обществом культуры. – М., 2000.

17. Климов И. Социальный запас знания // Социальная реальность. Журнал социологических наблюдений и сообщений – 2006 г. - №1.
18. Корбут А., Вахштайн В. Какой должна быть социология науки: дискуссия продолжается. // Полит.ру – 20 октября 2011 // <http://www.polit.ru/article/2009/09/18/socdisc/>
19. Кузьминов В. Социологизм и социология знания // Полит.ру – опубликовано 29.07.2010 / <http://www.polit.ru/article/2010/07/29/sociologisme/>
20. Кун Т. Структура научных революций. - М.: Прогресс, 1975.
21. Лукач Д. История и классовое сознание – М.: Логос-Альтера, 2003.
22. Малинкин А.Н. Социология знания и современное «общество знания» // Социологический журнал №2. 2002.
23. Малкей М. Наука и социология знания. М.: Прогресс, 1983.
24. Мангейм К. Идеология и утопия / Пер. с англ. М.И. Левиной // Диагноз нашего времени. М., Юрист, 1994.
25. Маннхейм К. Диагноз нашего времени. М.: Юрист, 1994.
26. Маннхейм К. Очерки по социологии знания: проблема поколений – состоятельность – экономические амбиции. М.: ИНИОН РАН, 2000.
27. Манхейм К. Социология знания // Идеология и утопия. Гл. V. М., 1976.
28. Манхейм К. Социология культуры. М – Спб, 2000.
29. Маркс К. Немецкая идеология. Соч. Т3.
30. Маркс К. Социология. М.: Канон-пресс, 2000.
31. Мегрелидзе К.Р. Основные проблемы социологии мышления. Изд.3, 2007.
32. Мертон Р. Sociology of Science NV. 1973.
33. Огурцов А.П. Социальная история науки: две стратегии исследований // Философия. Наука. Цивилизация. Посвящается 65-летию со дня рождения акад. РАН В.С.Степина. – М., 1999.
34. Полани М. Личностное знание. – М.: Прогресс, 1985.
35. Поппер К. Нищета историцизма. – М., 1994.
36. Поппер К. Эволюционная эпистемология и логика социальных наук. – М., Эдиториал УРСС, 2000.
37. Руткевич Е.А. Феноменологическая социология знания. – М.: Наука, 1993.
38. Современная западная социология науки. М.: Наука, 1988.
39. Сокулер З. А. Знание и власть: наука в обществе модерна. — СПб. РХГИ, 2001. - 240 с.
40. Сорокин П. Социальная и культурная динамика. – Спб., 2000.
41. Социология знания о прошлом : учеб. пособие для вузов / И. М. Савельева, А.В. Полетаев ; Гос. ун-т — Высшая школа экономики. — М.: Изд. дом ГУ ВШЭ, 2005.
42. Сторер Н. Социология науки // Американская социология. / ред. Т. Парсонс. – М.: Прогресс, 1972. С. 248–264.
43. Тоффлер О. Метаморфозы власти. Знание, богатство и сила на пороге XXI века. – М., 2001.
44. Флек Л. Возникновение научного факта: введение в теорию стиля мышления и мыслительного коллектива. – М.: Идея-пресс: Дом интеллектуальной книги, 1999.
45. Фуко М. Воля к истине: по ту сторону знания, власти и сексуальности. Работы разных лет. — М.: Касталь, 1996. — 448 с.
46. Фуко М. Жизнь: опыт и наука // Вопросы философии. — 1993. — № 5. — С. 44–53.
47. Фуко М. Нужно защищать общество: Курс лекций, прочитанных в Коллеж де Франс в 1975–1976 уч. году. — СПб.: Наука, 2005.
48. Фуко М. Правительственность (идея государственного интереса и её генезис) / Пер. И. Окуновой // Логос. — 2003. — № 4/5. — С. 4–22.
49. Фуко М. Психиатрическая власть: Курс лекций, прочитанный в Кол-леж де Франс в 1973–1974 учебном году. — СПб.: Наука, 2007. —450 с.
50. Фуко М. Бесконечные маски власти //Эрибон Дидье. Мишель Фуко. – М.: Молодая гвардия, 2008.
51. Шелер М. Формы знания и образования // Избр. произв. – М., 1994.

52. Шелер М. Формы знания и общество. Сущность и понятие социологии культуры // Социологический журнал № 1-2. 1996.
53. Шитер Н. Мир из знания // Социология №2, 2002.
54. Штейнзальц А., Функенштейн А. Социология невежества – М.: Институт изучения иудаизма в СНГ, 1997

Додаткова література:

55. Адлер Ф. Сфера социологии познания // Беккер Г., Босков А. Современная социологическая теория. М.: Иностранная литература, 1961. С. 447–478.
56. Александров Д.А. Историческая антропология науки в России // Вопросы истории естествознания и техники. 1994. № 4. С. 3–23.
57. Андреева Г.М. Психология социального познания. М., Аспект-пресс, 2000.
58. Витгенштейн Л. Философские работы. Ч. 1, 2. М.: Гнозис, 1994.
59. Гегель. Система наук. Часть первая. Феноменология духа. – Спб., 1992.
60. Кант И. Сочинения в шести томах. – Т. 3. М., 2000.
61. Квасова И.И. Социология культуры. Раздел IV. М.: Изд-во РУДН, 2005.
62. Липпман У. Общественное мнение / Пер. с англ. Т. В. Барчуновой. М., Институт Фонда «Общественное мнение», 2004.
63. Мамчур Е.А. Принцип «арациональности» и его границы // Философия науки – Вып. 6, - М.: ИФРАН, 2000.
64. Моисеев Н.Н. Универсум. Информационное общество. – М., 2001.
65. Найдыш В.М. Философия мифа. – М., 2005.
66. Пестр Д. Социальная и культурологическая история науки: новые определения, новые объекты, новые практики // Вопросы истории естествознания и техники. – 1996, №_3. – С.42–55. № 4. С. 40–59.
67. Порус В.Н. Рецензия на книгу: З.А.Сокулер. Знание и власть: наука в обществе модерна // Вопросы философии. 2003. №7. С.177–179.
68. Роуз Дж. Что такое культурологические исследования научного знания? // Вопросы истории естествознания и техники. 1994. № 4. С. 23–41.
69. Шелер М. Формы знания и общество. Сущность и понятие социологии культуры // Социологический журнал № 1-2. 1996.
70. Шитер Н. Мир из знания // Социология №2, 2002
71. Фуко М. Бесконечные маски власти //Эрибон Дидье. Мишель Фуко. – М.: Молодая гвардия, 2008.